

УДК 316.3:323.2

Л.М. Герасіна, доктор соціологічних наук, професор
Національна юридична академія України
імені Ярослава Мудрого (Харків)

АКТУАЛЬНІ ПОЛІТИКО-ПРАВОВІ ПРАКТИКИ В СОЦІОПОЛІТИЧНОМУ ПРОСТОРІ УКРАЇНИ

У статті представлено авторське бачення системи найбільш актуальних різновидів політико-правових практик як сукупності усталених дій (інтерацій) політичних акторів, дуалістичних за природою та сферою суспільних відносин, де вони здійснюються. Надано загальну характеристику основних політико-правових практик держави, влади і політичних партій у сучасному соціополітичному просторі.

Ключові слова: соціальні практики, політико-правова діяльність публічної влади (державної, місцевої), "дисперсія, дифузія" влади, практики політичних партій.

Різноманітні наукові дослідження і публіцистичні твори демонструють: мало що в історії людства було овіяно таким ореолом загадковості й міфологізму та викликає стільки суперечливих, амбівалентних суджень, як політика і влада. Це не випадково, оскільки розбудова справедливого суспільства, в якому індивіди змогли б гармонійно вдовольняти свої вітальні, матеріальні й духовні потреби, бути щасливими, незмінно пов'язувалась з політикою і правом, владою та державою. Конструювання і удосконалення владних систем, інститутів політики і права розпочалось у глибокій давнині та й за наших часів лишається актуальною сферою діяльності держав, урядів, парламентів усіх країн світу. Необхідність цього особливо зростає в періоди кардинальних соціальних зрушень, соціополітичної модернізації перехідних суспільств чи реформаційної корекції їх політико-правових систем.

Політико-правова сфера – це галузь реалізації владно-політичних і суспільно-правових відносин, соціальні межі поширення правових норм, політичних ідей та впливів визначаються "полем" безпосередніх дій політиків і політичних організацій. Виявляючи себе як універсальний вимір людського буття, політика і право не тільки залежать від історичного типу суспільства, системи його політико-правових інститутів, рівня політичної культури соціуму, якостей політичної еліти, але й від характеру та розвинутості *політико-правових практик*, що становлять зміст відповідної соціополітичної діяльності. Відомі соціологічні теорії (М. Вебера, Ф. Знанецького, Т. Парсонса, Ю. Габермаса) трактують соціальну дію як "локалізований у просторі й часі акт діяльності індивідуального або колективного суб'єкта з перетворення наявних

суспільних відносин в інші відповідно з його інтересами та цілями" [1, с. 80]. Відповідно, *соціальні практики* ("родове" поняття щодо предмета нашого дослідження) можна інтерпретувати як усталені, впорядковані за змістом, формою, логікою і цільовою спрямованістю сукупності взаємозалежних дій соціальних суб'єктів у різних галузях суспільних відносин.

Наукове розуміння політичної практики здебільшого пов'язують з режимом влади (наприклад, тоталітарні, автократичні, демократичні практики), або з реалізацією, втіленням у реальне життя політичних ідей, ідеологій, теорій; становленням політичних інститутів, організацій; формуванням політичних норм, стандартів, традицій, ритуалів тощо. У найбільш загальному варіанті енциклопедичний словник з соціології політики визначає *політичну практику* "сукупністю методів здійснення політики та їх конкретного застосування, або емпіричним відображенням політичних теорій" [2, с. 312]. Власне ж, представити усе різноманіття численних *політико-правових практик* сучасного суспільства, що реалізуються в галузі політико-правових відносин і мають дуалістичний характер, є новим і складним завданням. На наш погляд, за критерієм найбільш дієвих акторів політико-правових дій та процесів, основні з них можна систематизувати (узагальнити) таким чином:

- політико-правові практики держави, її владних інститутів та установ (урядові, парламентські, президентські, судові тощо), які корелюють з виконанням необхідних, легально закріплених функцій політико-правового регулювання;
- політико-правові практики, пов'язані з дією механізмів чинного політичного режиму: наприклад, деспотичні, диктаторські або мобілізаційні практики тоталітаризму; авторитарні практики "політичної міфологізації та містифікації"; популістські практики, близькі до режиму егалітаризму; практики демократії, пов'язані з політичним представництвом, електоральним процесом, судовим захистом прав і свобод людини тощо;
- практики, притаманні "зацікавленим" групам політичних та інших інтересів та утворюваним ними політичним організаціям (партіям, рухам, політблокам, лобі, коаліції, опозиції тощо), в тому числі – їх керівництву;
- практики, які застосовують у своїй діяльності політичні еліти, державно-політичний істеблшмент, публічні політики різного формату, зокрема лідери політичних сил;
- практики реалізації політико-правової активності соціальних груп та індивідів, що супроводжують процеси їх політичної соціалізації, ідентифікації та самовизначення, формування політико-правових цінностей, стереотипів поведінки та декларування відповідних настанов і вимог тощо.

Евристичний потенціал аналізу політико-правових практик найбільш ефективно може розкритися в інституційній, діяльнісній, функціональній та конфліктологічній парадигмах, які активно використовуються в політологічних і юридичних дослідженнях. У той же час, емпіричний моніторинг цих

практик можливо здійснювати за допомогою таких конкретно-соціологічних методів, як спостереження, масове опитування, фокусоване групове інтерв'ю, екзит-пол, контент- та дискурс-аналіз тощо.

Соціальні інститути *політики* та *права* історично з'являються там і тоді, де й коли втрачається природна згода в суспільстві, але формується потреба в узгодженій соціальній взаємодії; праву специфічно призначено надати цій взаємодії справедливого характеру. Політика стає сферою особливих суспільних практик і діяльності урядів, пов'язаною з використанням і застосуванням влади; вона інституціоналізується, як зазначає Оксфордська енциклопедія, на різних рівнях соціального управління (передусім, урядових), а також – на зборах і засіданнях політичних організацій; форми і способи політичної діяльності досить різноманітні: від розв'язання спорів та офіційних виборів до погроз, прямого примусу або застосування сили [3]. У сучасному суспільстві як право, так і політика переслідують так звані "ідеальні" цілі щодо забезпечення цілісності соціуму, узгодження інтересів різноманітних груп, з ефективного правового регулювання всіх форм соціальної взаємодії. Водночас, вони безпосередньо втілюються в стратегіях і тактиці, напрямках дій, які визначені і дотримувані владою, керівництвом країни чи політичною партією тощо. Як пише Філіп Бенетон, "політика не може бути зведена до жодного виду іншої діяльності, котра б детермінувала її ззовні...", але нині політика розчинилася в соціальному" [4, с. 143].

Таким чином, формується тенденція певної соціологізації політики та права. Логіка соціальної концепції така: політика (особливо демократична) стає схожою на "ринок", де здійснюється раціональний обмін соціально-політичних ресурсів на владу, вмотивований інтересом. Але політика, як і право, у соціологізаторській інтерпретації зовсім не виступає особливим і всеохоплюючим виміром соціального цілого, адже як тільки люди вступають у тривалі владні відносини, котрі й є сталими політико-правовими практиками, саме вони конституують політичну систему з усіма політико-правовими інститутами та притаманними їм функціями. Влада і політика – не тільки соціальні феномени, що проєктуються й утворюються людьми, мають власні риси та специфіку, це також – політико-правові інститути держави. Ступінь і характер інституціоналізації суспільства свідчить про тип існуючої політичної і правової системи, досконалість механізмів політико-правового представництва, рівень політичного структурування соціуму, досвід його асоціативного життя, практики формування і діяльності громадських угруповань тощо. У цьому відношенні сучасні демократії суттєво відрізняються від архаїчних, авторитарних і, особливо, від тоталітарних держав, політична і суспільна структура яких зводиться до мінімуму соціальних, офіційних державних і формалізованих політико-правових інститутів.

Політико-правові *практики публічної влади* у державно організованому суспільстві є відносно стабільними протягом історично тривалих періодів; кардинальні їх зміни, як правило, стають результатом політичних революцій

або реформ. Публічна політична влада держави виявляє себе як верховенство (чи диктатура) класу, соціальної верстви населення (станової аристократії, політичної еліти); або – у домінуванні "середнього класу" внаслідок його провідної ролі у високорозвинених демократичних країнах. Між тим у діяльності державної влади виразно позначається протистояння різних політичних сил, таким чином формуються практики політичної конкуренції, конфлікту, протиборства політичних еліт, які прагнуть перерозподілу ресурсів впливу на суспільство і державу.

Політико-правові практики здійснює також місцева влада територіальної громади окремих адміністративно-територіальних утворень; формальним утіленням цих практик є функції органів публічної влади – рад, мерій, префектур, муніципалітетів, які мають обмежені (чи делеговані) владні повноваження з прийняття зобов'язуючих рішень для населення, організацій та установ даної території. Але головне в їх діяльності – це постійний моніторинг актуальних місцевих проблем соціально-економічного, екологічного, гуманітарного характеру та забезпечення їх вирішення на підставі політичної волі та чинного законодавства.

Політична влада в державі може бути досить розосереджена в залежності від сили тиску певних соціальних прошарків (еліт, "зацікавлених" груп, лобі). За цих умов виникає стан *дисперсії* (а інколи – *дифузії*) політичної влади між групами впливу, що викликає мінливість її характеру. Феномен дисперсії відображений у теорії "дифузії влади", що обґрунтовує її "розпорошення" та суттєво змінює традиційні уявлення про субординацію владних суб'єктів, перетворюючи їх політичні відносини більш на горизонтальні. Концепт "поліархії" Р. Дала ("Поліархія. Участь та опозиція", 1971 р., "Дилеми плюралістичної демократії", 1982 р.) саме в аспекті дисперсії влади оригінально інтерпретує політичну дійсність, більш притаманну країнам Західної Європи та США, – це особливий вид режиму правління, за якого громадянам надаються найширші можливості політичної участі й контролю, а групам інтересів і лідерам – умови відкритого суперництва за владу. Р. Дал протиставляє поліархію, з її розвинутими практиками політичної конкуренції та активності громадянського суспільства, закритим гегемоніям із низьким рівнем змагальності та політичної участі населення.

Проте, відомо, що за всіх часів політична еліта прагнула прикривати свої дії мораллю і політичною доцільністю, як зазначав Ф. Ніцше, щоб забезпечити собі сталість високого соціального статусу, легітимуючись у громадській думці не тільки через норми права, а й за рахунок етичних імперативів. Через це М. Бердяєв зазначав, що відбувся "радикальний розрив між мораллю особистою, мораллю християнською і мораллю державною, мораллю царства, моральною практикою князя..., політика завжди ґрунтується на брехні, вона ніколи не була відображенням не лише шляхетності чи добродетності, а й розуму" [5, с. 86]. Можливо, глибинне коріння розриву і потужного конфлікту еліт у владному просторі України полягає в конкуренції й одвічному

протистоянні "еліти духу", що майже відсторонена від державної влади та реально правлячого істеблїшменту (політичного й економічного), який нерідко прагматично нехтує законами моралі й права.

Взагалі стан дисперсії влади є характерною ознакою плюралістичної демократії та свідчить про більш дрібний розподіл ресурсів влади, ніж офіційний поділ повноважень між її державними гілками, інститутами та функціональними рівнями. Тому ця дефініція не тотожна поняттю "поділ гілок влади", оскільки засвідчує, що остання реально має багато сегментів, аспектів і проміжних рівнів, тож характеризується багатомірністю. Але проблеми дисперсії влади безпосередньо пов'язані з практиками суперництва між існуючими центрами владарювання – легально правлячими, опозиційними і неконституційними (утвореними народним спротивом або авантюрними "політиканами"), яке може досягати значних розмірів і потужності та настільки розпорошувати владні ресурси, що врегулювання конфліктів і криз на цьому ґрунті взагалі підмінє суть політико-правового процесу (як в Україні останніх років).

Аналітична оцінка кожного із сегментів дифузійної влади, потребує розуміння специфіки її носіїв, інституційних форм, виміру компетенцій, меж впливу тощо. Відповідно, дослідження дисперсії влади пов'язані з аналізом таких політико-правових практик, як: *диференціація влади* (розгалуження, розділення, розподіл влади за ступенями, рівнями, функціями, "ешелонами", ланками, регіонами); *делегування влади* (передання на певний термін деяких повноважень від державних суб'єктів влади до інших органів, юридичних чи фізичних осіб, які не мали раніш цих ресурсів управління); *дуалізм влади* – дихотомія владних повноважень між двома рівнозначними центрами впливу чи держуправління; *багатовладдя* (multiple authority), коли влада в державі чи організації, здійснюється водночас декількома посадовими особами, органами, установами або політичними центрами, які не співпрацюють, а суперничають і конфліктують між собою; і зрештою, – *плюралізму центрів влади, дискреційної влади, "розсіяної" політичної влади*.

У контексті цього підходу Р. Дал і Дж. Карні поширили ідею поділу влади не тільки на формальні гілки державного управління (законодавчу, виконавчу і судову), а й на численні неформальні політичні структури (партії, політичні рухи, групи інтересів, лобі, політизовані профспілки, мас-медіа), які концентрують ресурси політичного впливу і детермінують виникнення та реалізацію нових владних тенденцій у суспільстві [6]. Тож за умов дисперсії, влада перебуває в руках не тільки офіційних, а й приватних осіб (чи їх асоціацій), тому її реалізація певною мірою є ситуативною: коли політичні рішення не тільки транслюються уповноваженими державними інституціями (президентом, парламентом, урядом), але й впроваджуються після досягнення політико-правового консенсусу чи компромісу з партіями, корпораціями, профспілками, фермерством, групами інтересів чи політичного тиску (лобі).

Політичні партії, крім репрезентації інтересів певних соціальних груп, мають брати на себе відповідальність за цілі розвитку суспільства у цілому та

існування політичної й правової системи країни – у цьому розкривається багатоманіття їх політико-правових практик. Закон України "Про політичні партії в Україні" у ст. 2, визначаючи поняття "політичної партії", підкреслює найважливіші функціональні моменти діяльності політичних партій, за якими "*партія* – це зареєстроване згідно з законом добровільне об'єднання громадян – прихильників певної загальнонаціональної програми суспільного розвитку, що має своєю метою сприяння формуванню і вираженню політичної волі громадян, бере участь у виборах та інших політичних заходах" [7, с. 118].

Зміст політико-правових практик політичних партій у міжелекторальний період (до і після виборчих кампаній) визначається: *політичним статусом* партії (місцем у чинній політико-правовій системі); *належністю* партії до владних інститутів або до опозиції; її *ідеологічним* спрямуванням; зрештою, *функціями-діями*, що притаманні всім партійним організаціям.

Розуміння цілей, соціального призначення і змісту діяльності політичних партій вимагає з'ясувати їх подвійну природу. З одного боку, партії природно виникають унаслідок диференціювання політичних інтересів та політичної структуризації соціуму, тому, перш за все, вони є *інститутом громадянського суспільства*. Але, з іншого боку, будь-яка партія постає *суб'єктом публічних політичних відносин*. Отже, після процедури виборів деякі партії набувають статусу елемента політико-правової системи – як партійні фракції парламенту, просувають своїх лідерів і активістів до органів державної виконавчої та місцевої влади; а інші – позиціонують себе як позапарламентська опозиція.

Звідси випливає необхідна бінарність партійно-політичних практик:

- по-перше, партія має *демонструвати* власні *партикулярні засади*, свою здатність відстоювати інтереси певного соціального шару, класу, групи;
- по-друге – спроможність виявити в різних групових, корпоративних інтересах *загальнозначущі пріоритети*, врахувати *політичний контекст* окремих *приватних інтересів* і надати їм загальнодержавного звучання.

Від здатності партії знайти вірний баланс між приватно-партикулярними і загальнозначущими інтересами у своїх цілях, програмі та стратегіях практичної діяльності безпосередньо залежить її політична доля. Законодавство України регулює загальний порядок діяльності політичних партій, але не визначає безпосередньо її детального змісту (за винятком порядку утворення, реєстрації, звітності та припинення існування партій). Закон "Про політичні партії в Україні" розкриває права партій щодо розвитку внутрішньої та зовнішньополітичної активності (ст. 12, 13), крім того, дещо обмежує характер і форми їх дій, які можуть завдати шкоди народові України та державі (ст. 5, 21–24); зокрема, дій з підризу безпеки і суверенітету країни, незаконного захоплення державної влади, пропаганди війни, насильства, расової, міжетнічної та релігійної ворожнечі тощо.

Виходячи з цього, зміст політико-правових практик партійних організацій України розкривається через притаманні їм соціально-політичні *функції*. Розглянемо коротко ті з них, що найбільш властиві сучасним партіям.

Функція *узагальнення та узгодження інтересів і потреб* різноманітних груп, верств населення, що має доводитись до владних структур: вона відповідним чином формулюється і декларується в політичній *платформі* партії (програми, гасла, документах партійних зборів, політичних заявах, законопроектах, програмах розвитку і вимогах). Платформа визначає стратегію і поточну тактику діяльності партії у різних сферах суспільного життя; може мати загальний або конкретно спрямований (наприклад, передвиборчий) характер. До стратегічних напрямів, що охоплюються політичною платформою партії, відносять: ідеологічні принципи, політичні пріоритети й правові настанови, економічну стратегію, соціальні й екологічні програми, зовнішньополітичну та (інколи) військову доктрину, стратегію в галузі науки, освіти, культури, медицини тощо. Усі ці складові безперечно потребують регіональної та місцевої конкретики.

Функція *представництва інтересів* – містить найбільше політико-правових практик і головним чином відображає електоральну активність партії: її передвиборчу діяльність (позиціонування, програмування, реєстрації кандидатів (списків), електоральні технології), що визначена як політичним інтересом, так і чинним законодавством з проведення виборчих кампаній (загальнонаціональних, місцевих); а також практичні дії партій-переможців на виборах, які формують інститути й апарат державно-правового управління.

Функцію *комунікації* партії здійснюють: а) забезпечуючи взаємозв'язки державної влади, місцевого самоврядування та громадянського суспільства, і як виразники інтересів певних соціальних груп доводять їх до інститутів та органів влади; б) політична комунікація відтворюється в системі міжпартійних зв'язків і відносин шляхом здійснення як практик політичного діалогу й дискурсу, співробітництва, утворення коаліцій чи блоків, так і політичної конкуренції, протиборства, конфлікту, "політичних війн" тощо.

За допомогою засобів агітації й пропаганди певних політичних цінностей та стереотипів політичної поведінки партії реалізують функцію *політичної соціалізації*: передачі політичного досвіду, ідейних принципів, знань і традицій представникам наступних поколінь, забезпечуючи цими практиками політичну наступність у соціумі й культурі політичних відносин.

Функція *політичного рекрутування* здійснюється партіями шляхом мобілізації (залучення) до своїх лав нових членів і відбору кращих кандидатів на керівні посади, як у парторганізації, так і в державних структурах. Таким чином, партії прагнуть сприяти покращенню якісного складу політичної еліти – як вищого політичного "істеблішменту", так і регіональних еліт.

Крім того, партії, що прийшли до влади після виборів (представлені *фракціями* в парламенті чи своїми депутатами у виборних органах місцевого самоврядування), виконують належні "*владно-урядові*" функції – законотвор-

чості (нормотворчості), застосування норм і правил взаємодії політичних інститутів, вироблення і впровадження політичних норм-традицій, дії з контролю за іншими органами державної влади тощо.

З актуалізацією у США 60-х рр. XX ст. функціоналістського (Р. Мертон) та "політ-системного" (Д. Істон) підходів з'явилися нові функціональні ознаки політичних партій [8]. Помістивши їх у конструкцію суспільної системи, Мертон запропонував розрізняти партії, що мають "виражені" функції та "приховані" функції. "*Виражені*" функції – це об'єктивні наслідки, які сприяють пристосуванню чи адаптації системи, їх бажають і прагнуть усі члени партії: ♦ формування громадської думки; ♦ відбір політичних діячів; ♦ "опікування" своїх обранців (депутатів). "*Приховані*", латентні функції, зокрема, називає французький політолог Ж. Бодуен – це: ♦ суспільна функція "босизму" у США (економічна підтримка і соціальне просування); ♦ "трибунні" функції (наприклад, колишньої Французької компартії, Індійського національного конгресу та ін.) як спроба представництва "плебейських" верств суспільства; ♦ радикальна функція "політичних змін"; ♦ функція соціалізації та "окультурення" еліти, що вийшла з робітничого середовища.

Статус і дії *партійних фракцій* у парламенті й місцевих органах влади також визначаються засобами правового регулювання, але потребують і політичної оцінки. Взагалі, *фракція* як частина партії, котру просунуто в структури державно-правових відносин, має представляти не партикулярні, а загальнодержавні цілі, та у пропорції – на користь останніх! Суспільство зацікавлене в тому, щоб парламентські фракції мали визначену міру свободи від партійного диктату, адже на їх рівні політика має реальні шанси зорієнтуватися передусім на загальні інтереси соціуму і сприяти його солідаризації. Набути певної міри автономії від партії у своїх практиках фракціям можливо лише завдяки дії правових норм і політичних традицій, які сприяють відстороненню від міжпартійних зіткнень та запобігають жорсткій ідеологічній "ангажованості".

Тому законодавство демократичних держав прагне встановити правові гарантії цієї свободи:

- ♦ законодавчо закріплюється *статус депутата* як представника всієї політичної нації, а не якоїсь партійної частки суспільства;

- ♦ не допускається введення норм, які б зобов'язували депутатів підкорятися партійній дисципліні в ході прийняття парламентських рішень державного рівня (засуджується т. зв. *імперативний мандат*).

Нарешті, відповідно до *засобів і методів* політико-правових практик, у політичній теорії вирізняють партії *авангардного* і *парламентського* типів. До перших, як правило, відносять ліворадикальні та праворадикальні партії (комуністичної або неофашистської ідеології), до других – партії центру чи близькі до центристських (соціал-демократичні, ліберальні, неоконсервативні) [9, с. 21–22]. Для партій авангардного типу (які формуються здебільшого в нестабільних політичних системах) характерна наявність таких практик і засобів дії, що перебувають на межі або поза законом. Типовою практикою

"авангардистів" є силовий тиск на органи влади, а арсенал методів містить від організації страйків і пікетувань до екстремістських дій, актів насильства і політичного терору.

Партії ж парламентського типу реалізують свої політико-правові практики (засоби, політтехнології) у межах "правового поля" держави. Їх внутрішньополітична діяльність зосереджена переважно в парламенті, у представницьких органах місцевого самоврядування, на вищих урядових шаблях і в регіональних структурах влади; а зовнішня – будується на міжпартійному діалозі. Свої політичні платформи вони прагнуть утілити через законні органи влади, які часто самі формують за результатами виборів. Партії парламентського типу, природно, зацікавлені у збереженні стабільності політичної системи, у підтриманні конституційної законності й правопорядку в суспільстві.

Отже, численні **політико-правові практики**, як *сталі, впорядковані за змістом, формою і логікою сукупності цілеспрямованих дій політичних суб'єктів*, не тільки мають дуалістичну природу, але й чітко корелюють з характером режиму влади (тоталітарної, авторитарної, демократичної), з можливістю втілення у суспільство певних політичних ідей та ідеологій, з формуванням політико-правової культури і стереотипів політичної й правової поведінки людей, зі становленням та функціонуванням політичних інститутів і організацій на основі права для всебічного представництва інтересів соціальних груп у сфері політико-правових відносин. Реалізація політико-правових практик у сфері владних відносин визначається як політичною структурованістю суспільства, ступенем політизації його буття, балансом різних політичних впливів, масштабом "поля" безпосередньої дії політиків і політичних організацій, так і нормативно-правовими межами, чинним законодавством і соціально-правовою традицією застосування політичної дії.

1. Социологическая энциклопедия / под общ. ред. чл.-кор. НАН Беларуси А.Н.Данилова. – Минск : "Беларуская Энцыклапедыя", 2003. – 384 с.
2. Соціологія політики : енциклопед. словник / авт.-упоряд.: В.А.Полторак, О.В.Петров, А.В.Толстоухов. – К. : Вид-во Європ.ун-ту, 2009. – 442 с.
3. Оксфордская иллюстрированная энциклопедия. – М. : Весь мир, 2002. – Т. 7. – 207 с.
4. Бенетон Ф. Введение в политическую науку : пер. с фр. / Ф.Бенетон. – М. : Изд-во "Весь мир", 2002. – 368 с.
5. Бердяев Н.А. Царство духа и царство кесаря / Н.А.Бердяев. – М., 1995.
6. Див.: *Dahl R.A. Who Governs? Democracy and Power in an American City.* – New Haven, L., 1975 ; *Dahl R.A. Modern Political Analysis.* – Englewood Cliffs (New Jersey), 1991.
7. Закон України "Про політичні партії в Україні" // Відомості Верховної Ради (ВВР) – 2001. – № 23.

8. Див.: Юдин Ю. Политические партии и право в современном государстве / Ю.Юдин. – М. : Издат. группа "ФОРУМ–ИНФРА-М", 1998. – 288 с. ; Лук'янов Д.В. Політичні партії в системі взаємодії громадянського суспільства та держави / Д.В.Лук'янов. – Х. : "Право", 2007. – 320 с.
9. Білоус А.О. Політичні об'єднання України / А.О.Білоус. – К., 1996.

Отримано 10.12.10.

Л.Н. Герасина, д-р соціол. наук, проф.

АКТУАЛЬНЫЕ ПОЛИТИКО-ПРАВОВЫЕ ПРАКТИКИ В СОЦИО-ПОЛИТИЧЕСКОМ ПРОСТРАНСТВЕ УКРАИНЫ

В статье представлено авторское виденье системы наиболее актуальных видов политико-правовых практик как совокупности устоявшихся действий (интеракций) политических акторов, дуалистических по своей природе и сфере общественных отношений, где они осуществляются. Представлена общая характеристика основных политико-правовых практик государства, власти и политических партий в современном социополитическом пространстве.

Ключевые слова: социальные практики, политико-правовая деятельность публичной власти (государственной, местной), "дисперсия, диффузия" власти, практики политических партий.

Gerasina L.M., Doctor of Sociol. Sci, professor

CURRENT POLITICAL AND LEGAL PRACTICES IN SOCIO-POLITICAL SPACE OF UKRAINE

The article presents the author's vision of the system of the most important varieties of political and legal practices, as a set of established actions (interactions) of political áktors, dualistic by the nature and sphere of public relations where they occurred. The general characteristics of the basic political and legal practices of state authorities and political parties in the current sociopolitical environment are provided.

Key words: social practices, political and legal activities of government (state, local), "dispersion", "diffusion" of power, practices of political parties.